

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiati her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, 16 Mayıs, 1929

Sayı: 129

„Parça - Fikir” Değil «Bütün - Fikir» Lâzım...

Mehmet İzzet Bey «Hayat»ın «127» numaralı nüshasında neşrettiği «Usul Kavgası» nam makale ile Bergson'un «hadsî usul»üne temas ediyor ve bunu memleketimizde henüz hiç tanınmayan Bertrand Russel gibi mantıkçı ve riyaziyeci bir feylesofa tenkit ettiriyor: güzel; fakat kendine mahsus bir felsefesi olan bu münekkidin sistemini, madde ve ruhu ne suretle telâkki ettiğini ve bunlar arasında bulduğu münasebetleri, metafizik hakkındaki fikirlerini göstermeden Bergson'un sadece usulüne hasredilmiş bir tenkidin «iphamdan ari fikirler» olabileceğini hiç zannetmiyorum. Bergson ve Russel birer «ideologue», yani fikriyatçı veya kalem kavgacıları olsalardı onları bu suretle tutuşturmakta hiç bir beis olmazdı. Halbuki bunların ikisi de başlıbaşına birer felsefe vücade getirmiş şahsiyetler olduğundan birbirleriyle mücadelelerinin mahiyet ve kıymeti bütün felsefelerinin insicam ve vahdetile anlaşılabilir. Bu yapılmadıkça yekvücut bir felsefenin yalnız bir noktasına tevcih edilmiş okları göstermek bizi Russel'den istifade ettirmedeği gibi Bergson'un hatalı müddealarından da kurtarmaz. Hiç şüphe yok ki felsefi hayatımızın inkişaf ve terakki-si, her yerde olduğu gibi, bizde de mütemadi tenkitlerle olacaktır. Yalnız bu tenkit hakikaten semereli olmak için evvelâ sistemlerin sistemlerle karşılaştırıl-

ması ve tenkidin bundan sonra gelmesi lâzımdır. Çünkü terkip mahsulü olan felsefe sistemlerinin ihtiva ettiği parça-fikir ve parça - müddeaların kuvvet ve kıymetleri, dahil oldukları terkiplerin içinde anlaşılabilir. Nitekim Bergson'un «hads» iddiası, onun ancak madde, ruh ve tekâmül hakkındaki telâkkilerinden örül-müş bir terkip içinde makuldür. Fizik zamanı psikolojik zamandan tamamen ayıran ve birinde cari olan «sebebiyet»i diğerinde bulamıyan, birini sırf afakî ve kemmî, diğerini de sırf enfüsi ve keyfi gören bir feylesofun fizik usulleri haricinde bir usul aramasından daha zarurî bir şey olabilir mi? Bu hale göre Bergson'a yapılacak muhalefetin temelini usul mes'elesi değil, ruhiyat meselesi teşkil eder. Bizi Russel'in tenkitlerinden istifade ettirmek isteyen İzzet Beyden evvelâ Bergson'un ruhiyatına karşı muhalifinin yapmış olduğu ruhiyatı tanıtmasını beklemek icap etmektedir. Bu yapıldıktan sonradır ki okuyucular usul kavgasını bir dereceye kadar ısrabilirler?

Russel'in nazariyeleri bazı noktalarda «pluraliste»lere çok yaklaştığı halde bir çok noktalardan bunlardan derin bir surette ayrılır. On dokuzuncu asrın son rub'unda hâkim olan zihniye muhalefeti - anti - intellec-tualizme - karşı bir gün yeni bir zihniyetçilik - intellectualisme - yani bir nevi yeni *tenevvür felsefesi* başlamıştır.

İlhamlarını daha çok his, irade, insanlık gibi beşerî hadiselerden alan ve binnetice yeni bir «anthropomorphisme» yapmış olan zihniye muhalifliğini bir de yeni riyaziye ve yeni fizikin verdiği bir mantık adesesinden geçirmek elbette lâzımdır. Bu vadide giden bir çok yeni feylosoflar arasında Russel bilhassa en ziyade temayüz etmiş şahsiyetlerden biridir. İzzet Bey usulünü değiştirerek bize bu feylesofun mantık ve riyaziye felsefesini ve bunlara istinat ettirdiği ruh ve madde tahlillerini yapar ve bunlardan istintaç edilmiş metafizik ile eyilik ve kötülük fikirlerini teşrih ederlerse Bergson hakkında arzu ettikleri bilvaata tenkidi hakkile yapmış olacaklardır.

Tanzimattan Ziya Beye gelinceye kadar memleketimizde hâkim olan fikir hayat ve münakaşaları prensip ve sistemlerin gene prensip ve sistemlerle muhakemesinden ziyade bunlardan koparılmış fikir ve mezhep parçalarının birbirleriyle çarpıştırılmalarına dayanıyordu. Bunun da başlıca sebebi o zamanki Osmanlı cemiyetinin mahlût bünyesinden geliyordu. Bu gün ise milli vahdet ve mefkûresi olan bir millet halinde yaşıyoruz. Binaenaleyh artık parça-fikirler ile değil bütün-fikirlerle yuğurulmak ihtiyaç ve zaruretindeyiz zannediyorum. Hele bu yuğurulmak sırf felsefe vadisinde olursa bütün-fikirlerle olan ihtiyaç büsbütün kat'ileşir sanıyorum.

MUSTAFA ŞEKİP

Hikâye:

Dinmeyen Volkan

Köyün bu yeri hakikaten güzeldi. Durgun suların üzerindeki sarı renkli çiçekler, sazların gölgesi bu köşeye tabii bir güzellik vermişti. Bu tabii güzelliğin karşısında uzun uzadıya baktım. Yanındaki köyün ihtiyarı fazla düşüncelere daldığımı görünce gülerek:

— Oğul, dedi, burası galiba hoşuna gitti.

Gözlerimi bu güzel köşeden güçlkle ayırarak cevap verdim:

— Hoşa gitmiyecek gibi değil ki.

İhtiyar acı acı gülerek başını iki tarafa salladı:

— Güzelmi? Bu bataklık tıpkı fettan bir kadına benzer. Bu köyün bütün felâketini bu bataklık yapmıştır.

İhtiyarın hakkı vardı. Bu bataklığın etrafa yaydığı sıtma mikroplarını ben düşünememiştim. İhtiyar gözlerimden düşünceyi okumuştı. Çimenlerin üzerine çömelerek bana, bu kadar ehemmiyet verdiği bataklığın hikâyesini anlatmağa başladı.

— Bu bataklık memleketin babasıdır, demiştim...

Evet babasıdır Bunun hikâyesi bir efsane gibi ağızdan ağıza dolaşır. Vaktile bu bataklığın bulunduğu yerlerde güzel bir mesire varmış. Bu mesirede yanık maniler, gönülden gelen sesler duyulmuş. Sevenler, bu köşelerde ruhlarında toplanan arzu ve emelleri sevgililerinin kulaklarına ancak bu mesirenin gölgeliklerinde fısıldarmış. Köyün genç delikanlıları ellerinde

sazları gönüllerinde sevgileri mehtaplı geceleri hep bu köşelerde geçirirlermiş. Günlerce sevgililerine kavuşamayanlar, bu mesirede emellerine muvaffak olurlarmış. Bu mesireye «Sevilenler çayırı» derlermiş.

Bizim köyün en akıllı, en güzel gençlerinden biri bu «sevilenler çayırı»nin ismini duymuş, fakat ne buraya uğramış, ne de bu âlemlere iştirak etmiş. Nihayet bir gece, yalnız oturmaktan fazla üzülen ve fazla düşünen genç, bu mesire yerine gelmeğe karar vermiş.

Genç bu köşeden görününce, söğüt ağaçlarının altında, çınar diplerinde oturan genç kızlar yerlerinden fırlamışlar... Bak, söylemeğe unuttum, bu bataklık olmadan evvel buralarda derin gölgelikli çınar ve söğüt ağaçları bulunuyormuş. Sevgililer gündüzleri bunların gölgeliklerine sığınır, geceleri de bu ağaçların sinelerini en rahat yataklara tercih ederlermiş.

O gecede gene ağaçlar bir çok güzel kadın ve erkeği gizlemiş, onların her nazardan uzak tatlı anlar geçirmelerine amil olmuştu. Köyün mahcup, güzel delikanlısı görüldüğü zaman, ağaçların altında zevk ve eğlence içinde yüzen genç kızlar, şuh kadınlar fırlamışlar, o güne kadar görmedikleri bu güzelliğin karşısında ruhlarında toplu bulunan heyecan ve helecane dağıtmışlar. Bu serptikleri heyecan, herkesi titreten genç kızların bakışları

köyün genci üzerinde hiç bir tesir yapmamış. En güzel kızlar onun kulağının dibinde, en hazin gönül manileri okumuşlar. Şuh kadınlar, bu gencin yanında gönülleri şaşırtan, kalpleri inletem sözler söylemişler.

Genç ne bu bakışlardan nede bu sözlerden müteessir olmuş... O gözlerini bir köşeye daldırılmış, göynünün istediğini aramış... Kendisine bin bir iltifat sunan işve dağıtan kadın ve kızlar arasında göynünün aradığını bulamamış...

Bu haftalarca devam etmiş; günlerce bu yalvarmalar, istighnalar görülmüş... Ne kızlar ne kadınlar bu yalvarışlarından vaz geçmişler, ne de genç bu yalvarışların önünde kalbinde bir iz yapmış...

Bir gün köyün yabancısı olan ve simasında fazla güzellik bulunmayan yalnız siyah büyük gözlerinden aşk ve sevdanın en ince ve en hassas izlerine tesadüf olunan genç bir kadın mesireye uğramış. Yalnız dolaşan bu kadın, köyün müstağni gencinin evvlâ gözlerini kapmış, gün geçtikçe kalbinin de gözlerini takip ettiğini anlamış. Bir gece onu yakalamış... Kalbinde toplanmış olan elem ve emelleri birer birer anlatmış...

Genç kadın delikanlının kalbini büsbütün kanatan ve hırpalayan bir bakışla genci süz-

müş, istihza ile bükülen dudaklarından şu sözler dökülmüş:

— Çocuk...

O güne kadar kendisini hakikî bir aşk kahramanı bilen ve zanneden genç şaşırılmış fakat bu şaşkınlık kalbindeki aşkı söndürmemiş.. bilâkis o aşkı tahammül edilmeyecek kakar fazlalatmış...

Gencin koyu siyah kirpiklerle çevrili yeşil gözleri beyaz köpüklerini göstermeyen, dakikalar geçtikçe coşan ve fazlalaşan birer dalgaya dönmüş...

Bir akşam vakti, genç göynündeki aşkı her gün biraz daha fazlalaştıran gözleri seyretmek için buralara gelmiş.. Bakmış ki sevdiği kadın başka kollarda aşkın lisanını terennüm ediyor... Genç hiç bir şey düşünmeden kadının üzerine atılmış, gözlerinde kıskançlığın en bariz izleri belirliyormuş... Kadını kollarından tutup sarsarak:

— Nasıl, demiş, aşkı kabul ettiğin de bir çocuk değil mi?

Kadın gülmüş, müstehzi çizgilerin süslediği dudaklarından şu sözler serpilmiş:

— Bana hak veriyorsun... Sen çocuk olmasaydın kalbin hakimiyetini kabul ettiği bir gencin çocuk olmayacağını anlar ve bilirdim...

Genç bu söz üzerine zavallı bir vaziyette geri dönmüş. Onun kalbinin içinde yaşayan sevgi dinmeyen bir volkan halini almış. Tam geriye döneceği zaman, genç kadını seven erkeğin silahı duyulmuş... O dakika derin bir aşkın kuvvetli izlerini taşıyan yeşil ve sonsuz ufuklara, nihayetsiz engin denizlere ben-

zeyen gözler sönmüş... Anlattıklarına göre bu gözlerin söndüğü yerde bir fırtına olmuş... Yanan ve bir türlü dinmeyen volkan, gözlerde ateşli izlerini göstermeyince «Sevilenler» mesiresi sarılmış, ağaçlar devrilmiş, çayır- lar bir göl halini almış... O günden beri buraya «Sevenler çayırı» derler... Sevilenler mesiresinde hayatı anlatmayan basit güzelliğe mukabil, bugün burada her saniye zehirlerini kusarak onu tasvire çalışan dir bataklık var...

İhtiyar hikâyesini bitirmişti. Benim hikâyenin tesiri altında düşüncelere daldığımı görünce tabakasından yeni bir sigara yakarak:

— Görüyorsun ya delikanlı, dedi, hayatta bir kadın volkanları tutuşturacak, aşk ta onun içinde gizli olan çirkinlikleri meydana vurduracak birer kuvvettir.

HİKMET ŞEVKİ

Kar Altında Kalanlar

*Bu yılda beyaz açtı, bahtınızın gülleri
Gözünüzün yaşile doldurun «keşköl»leri
Ellerin verdiği köpeklere atınız!*

*Ne tanrı korur sizi, ne gökler size acır..
Örtülünce kapılar her akşam gıcır gıcır,
Yatınız sokaklara.. Ah!. Upuzun yatınız!..*

*Isıtmak isterseniz göğsünüzde alkam,
Çekiniz üstünüze bu bembeyaz yorganı..
Korkmayın çatırdasın, çatırdasın bu gökler...*

*Doymadan bir hayata.. Girmeden bir bahara;
Kış olan ömrünüzü, gömünüz haydi kara!,
Ağlaşsın başınızda fırtınayla köpekler..*

RIZA POLAT